

Prvónález *Ulmus laevis* v Levočských vrchoch

The first finding of *Ulmus laevis* in Levočské vrchy Mts

BENJAMÍN JARČUŠKA

Ústav ekológie lesa SAV, Štúrova 2, 960 53 Zvolen, benjamin.jarcuska@gmail.com

Abstract: I describe the first finding of European white elm (*Ulmus laevis*) in the eastern part of the Levočské vrchy Mts., near Brezovica village (Sabinov district). I have recorded here more than 100 infertile individuals. This is the northernmost occurrence of the species in Slovakia.

Keywords: European white elm, range boundary, Slovakia.

Úvod

Levočské vrchy, pohorie nachádzajúce sa v severovýchodnej časti Slovenska, je z hľadiska problematiky rozšírenia jednotlivých rastlinných druhov na našom území pomerne málo preskúmané (Kundľa 2008). Jednou z príčin je fakt, že prevažná časť horstva patrila donedávna pod správu Vojenského výcvikového priestoru Javorina Kežmarok a z tohto dôvodu bol vstup na toto územie prísne zakázaný.

Centrom výskytu bresta väzového (*Ulmus laevis*) sú lužné lesy na nivách riek východnej a strednej Európy, ojedinele až roztrúsené sa vyskytuje aj vo vyšších polohách. Podobne je tomu aj u nás. V práci Feketeho & Blattného (1914) údaje o výskyte tohto druhu bresta na území Slovenska chýbajú a autori Blattny & Šťastný (1959) uvádzajú z nášho územia len niekoľko lokalít. Komplexnejšie údaje prináša až práca Maglockého & Goliašovej (2006). Z územia Levočských vrchov tento druh citované práce neuvádzajú.

Vďaka menšej trofickej atraktívnosti tohto druhu pre podkôrny hmyz (*Scolytus* spp.) sú jeho populácie aj napriek citlivosti voči grafioze brestov menej ohrozené a poškodené ako ostatné druhy brestov (Solla et al. 2005). Najväčšie nebezpečenstvo pre brest väzový predstavuje ničenie lužných lesov a jeho roztrúsených, zväčša malých populácií. Fragmentový charakter jeho rozšírenia mimo lužných lesov podmieňuje značnú genetickú rozdielnosť lokálnych populácií a ich ohrozenosť genetickým driftom (Eriksson 2001).

Metodika

Opísaná populácia bola nájdená náhodne pri terénnych pochôdkach. Výška jedincov bola odmeraná pomocou výškomera Silva Clino Master 2015 PGAT/DP (Silva, Švédsko), hrúbka kmeňa ($d_{1,3}$) sa zistila prepočtom z obvodu kmeňa zmeraného pásmom vo výške 1,3 m. Nadmorská výška a zemepisné súradnice lokality boli merané pomocou GPS prístroja Garmin GPSmap 60CSx (Garmin, USA) s presnosťou do 10 m. Fotografický dokladový materiál je u autora príspevku. Mená drevn sú podľa práce Marholda et al. (1998).

Výsledky a diskusia

Predmetná lokalita (miestny názov Skalka) sa nachádza 1 km južne od obce Brezovica na východnom úpätí Levočských vrchov, fytogeografický okres Spišské vrchy. Je situovaná na severnom okraji lesného porastu v susedstve s lúčnym porastom na hrebeni zbiehajúcom do doliny, orientácia severovýchodná až východná, nadmorská výška 655 m, 49°7'52,69" s. š a 20°50'16,14" v. d., číslo základného poľa a kvadrantu stredoeurópskeho mapovania 6891c. Lokalita má rozmery cca 20 × 40 m, dlhšou časťou je orientovaná v smere východ – západ a jej južnou časťou v pozdĺžnom smere prechádza lesná približovacia cesta. Zo západu je ohraničená starým rúbaniskom.

Lokalita bola nájdená v zime 2002/2003 a druh determinovaný podľa zimných púčikov a svetlo sivohnedej borky odlupujúcej sa v plochých šupinách (Pagan & Randuška 1987). Populácia bola v lete 2008 podrobnejšie preskúmaná a správne určenie druhu sa potvrdilo aj podľa asimilačných orgánov, výskytu metlovitých výmladkov a doskovitých koreňových nábehov na hrubších jedincoch (Maglocký & Goliašová 2006). Populáciu tvorí viac ako 100 jedincov s výškou 2 až 15 m a hrúbkou v $d_{1,3}$ 1 až 24 cm rastúcich v podúrovni 120 ročného, značne preriedeného porastu smrekovca *Larix decidua* spolu s lieskou *Coryllus avelana* a trnkou *Prunus spinosa*. Z nepravidelného vzájomného priestorového rozmiestnenia jedincov, ako aj z ich značnej výškovej a hrúbkovej variability vyplýva, že táto populácia je s najväčšou pravdepodobnosťou autochtónneho pôvodu. Fruktifikujúce jedince, respektíve ich plody tu však neboli nájdené. Je pravdepodobné, že rodičovský jedinec (jedince) rástol na susednej rúbani. Podľa údajov o rozšírení tohto druhu na Slovensku (Maglocký & Goliašová 2006) je táto lokalita u nás najsevernejšie situovanou (obr. 1).

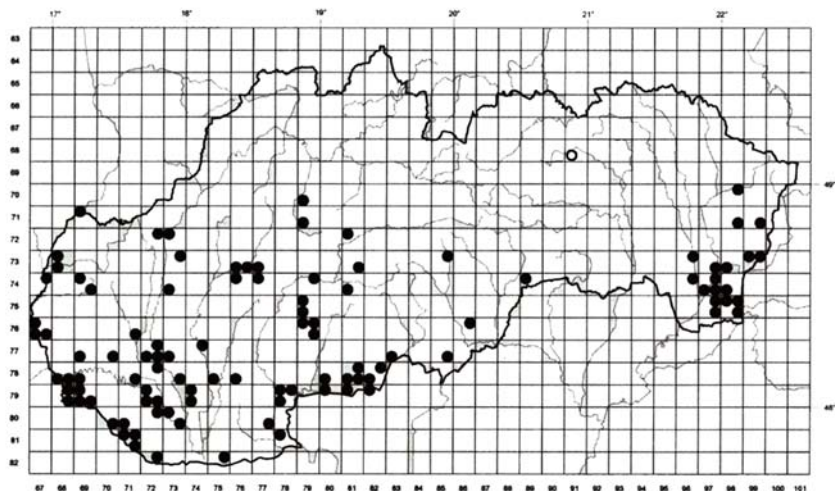
Potenciálne nebezpečenstvo pre túto populáciu v najbližšom období predstavuje hlavne nelegálna ťažba dreva, a to z dôvodu ľahkej prístupnosti lokality (susedstvo zväžnice, blízkosť obce) a jednoduchej „manipulovateľnosti“ so stromami daných hrúbkových dimenzií.

Pod'akovanie

Príspevok bol publikovaný s podporou vedeckého grantového projektu VEGA č. 2/7185/27.

Literatúra

- Blattny, T. & Šťastný, T. 1959. Prirodzené rozšírenie lesných drevín na Slovensku. SVPL, Bratislava. 402 p.
- Eriksson, G. 2001. Conservation of noble hardwoods in Europe. *Canad. J. Forest Res.* 31: 577–587.
- Fekete, L. & Blattny, T. 1914. Die Verbreitung der forstlich wichtigen Bäume und Sträucher im



Obr. 1. Rozšírenie *Ulmus laevis* na Slovensku. Opisovaná nájdená lokalita je vyznačená prázdny krúžkom. (Podklad z Maglockého & Goliašovej 2006.)

Fig. 1. Distribution of *Ulmus laevis* in Slovakia. The described locality is marked with an empty circle. (Map from Maglocký & Goliašová 2006.)

ungarischen Staate. Commissionverlag von August Joerges' Witwe & Sohn, Banská Štiavnica. 845 p.

Kundľa, J. 2008. Zachovalosť populácií vybraných druhov chránených rastlín na lokalitnej úrovni – Levočské vrchy (časť Sypková). In Boltížiar, M. (ed.), Ekologické štúdie VII, SEKOS, Nitra. p. 132–137.

Maglocký, Š. & Goliašová, K. 2006. *Ulmus laevis* Pall. In Goliašová K. & Michalková, E. (eds.), Flóra Slovenska V/3. Veda, Bratislava. p. 45–48.

Marhold, K., Goliašová, K., Hegedúšová, Z., Hodálová, I., Jurkovičová, V., Kmeťová, E., Letz, R., Michalková, E., Mráz, P., Peniašteková, M., Šipošová, H. & Ťavoda, O. 1998. Papraďorasty a semenné rastliny. In Marhold, K. & Hindák, F. (eds), 1998. Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, Bratislava. 687 p.

Pagan, J. & Randuška, D. 1987. Atlas drevín I (pôvodné dreviny). Obzor, Bratislava. 360 p.

Solla, A., Bohnens, J., Collin, E., Diamandis, S., Franke, A., Gil, L., Burón, M. & Santini, A., Mitterpergher, L., Pinon, J. & Broeck, A. V. 2005. Screening European Elms for Resistance to *Ophiostoma novo-ulmi*. Forest Sci. 51: 134–141.

došlo 28. 1. 2009
prijaté 15. 1. 2010